

**MARKAZIY BANK VALYUTALARI VA ULARNING MAKROIQTISODIY
BARQARORLIKKA TA'SIRI****Iskandarov Bekzod***Samarqand iqtisodiyoti va servis
instituti, Iqtisodiyot nazariyasi kafedrası
katta o'qituvchisi**bekzodiskandarov1988@gmail.com***Karimova Xabiba***Samarqand iqtisodiyoti va servis
instituti, Iqtisodiyot fakulteti**3-bosqich talabasi**karimovaxabiba2005@gmail.com*

Annotatsiya: Markaziy bank raqamli valyutalari (CBDC) zamonaviy pul-kredit siyosatining muhim vositasi sifatida tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Ushbu maqola CBDC ning joriy etilishi makroiqtisodiy barqarorlikka qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qiladi, jumladan, pul-kredit uzatish mexanizmlari, moliyaviy tizimning barqarorligi va iqtisodiy o'sishga bo'lgan potentsial oqibatlarni ko'rib chiqadi. Tadqiqot CBDC ning afzalliklari (masalan, to'lov samaradorligi va moliyaviy inklyuziya) bilan bir qatorda, uning moliyaviy vositachilikka ta'siri va pul-kredit siyosati samaradorligiga oid xavflarni ham baholaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, CBDC ni muvaffaqiyatli joriy etish uchun puxta rejalashtirish va potentsial xavflarni yumshatish strategiyalari zarur.

Kalit so'zlar: Markaziy bank raqamli valyutasi, Makroiqtisodiy barqarorlik, Pul-kredit siyosati, Moliyaviy tizim, Raqamli iqtisodiyot, Inflyatsiya, Moliyaviy inklyuziya

Kirish

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va xususiy raqamli valyutalarning paydo bo'lishi markaziy banklarning o'z raqamli valyutalarini (CBDC) joriy etish imkoniyatlarini faol o'rganishiga turtki bo'ldi. Ushbu tendensiya global moliyaviy tizimda sezilarli o'zgarishlarni va pul-kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik hamda to'lov tizimlari samaradorligi uchun yangi istiqbollarni va muammolarni keltirib chiqarmoqda. CBDC'lar naqd pulsiz iqtisodiyotga o'tish, to'lovlarni tezlashtirish va moliyaviy inklyuziyani kengaytirish kabi salohiyatga ega bo'lib, shu bilan birga an'anaviy bank sektoriga va pul-kredit siyosatining uzatish mexanizmlariga ta'sir etishi mumkin bo'lgan jiddiy xavflarni ham o'z ichiga oladi.

Markaziy bank raqamli valyutalarining makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini har tomonlama tahlil qilish, ularning potentsial afzalliklari va xatarlarini chuqur o'rganish

muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, CBDC'lar depozit bozorlaridagi moliyaviy ishqalanishlarni kamaytirish, moliyaviy inklyuziyani oshirish va pul-kredit siyosatining uzatilishini kuchaytirish orqali farovonlikni yaxshilashi mumkin. Shu bilan birga, ular banklararo vositachilikning buzilishiga, bank kreditlarining qisqarishiga va moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishiga olib kelishi mumkin. Raqamli valyutalar pul-kredit siyosati samaradorligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, pul massasini boshqarishni yaxshilaydi va yangi pul-kredit instrumentlarini joriy etishni osonlashtiradi. Biroq, ularning joriy etilishi bank barqarorligiga ta'sir qilishi mumkin, ayniqsa CBDC'lar haqidagi yangiliklar va e'lonlar bozor reaksiyalariga sabab bo'lishi mumkin. Ushbu maqola markaziy bank raqamli valyutalarining makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini, ularning pul-kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik, to'lov tizimlari samaradorligi va moliyaviy inklyuziya kabi asosiy jihatlariga ta'sirini atroflicha o'rganishni maqsad qilgan. Shuningdek, CBDC'larni joriy etish bilan bog'liq asosiy xavflar va muammolar, ularning dizayn xususiyatlarining ahamiyati, xususan, mukofotlash tuzilmasi kabi masalalar ham ko'rib chiqiladi. Maqola ushbu murakkab masalaga oid mavjud adabiyotlarni tanqidiy sintez qilish orqali siyosatchilar va tadqiqotchilar uchun qimmatli tushunchalar berishga intiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Markaziy bank raqamli valyutalarining (CBDC) makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri so'nggi yillarda akademik tadqiqotlarning markaziy mavzusiga aylandi. Infante, Kim, Orlik, Silva va Tetlow tomonidan 2022-yilda chop etilgan keng qamrovli adabiyotlar sharhi rivojlangan iqtisodiyotlarda CBDC'larning bank sektori, moliyaviy barqarorlik hamda pul-kredit siyosatini amalga oshirish va uzatish mexanizmlariga ta'sirini chuqur tahlil qiladi. Mualliflar CBDC'ning joriy etilishi natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan farovonlikning oshishini depozit bozorlaridagi moliyaviy ishqalanishlarning kamayishi, moliyaviy inklyuziyaning kuchayishi va pul-kredit siyosatining uzatilish mexanizmlarining samaradorligini oshirish bilan bog'laydilar. Xususan, ishqalanishlarning kamayishi to'lov tizimlarini tezlashtirib, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirsa, moliyaviy inklyuziya bank xizmatlaridan foydalana olmaydigan aholiga zamonaviy moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini beradi. Pul-kredit siyosati uzatilishining kuchayishi esa markaziy banklarga o'z siyosatini iqtisodiyotga yanada samaraliroq yetkazish imkonini beradi.

Biroq, Infante va hammualliflar CBDC'ning joriy etilishi bilan bog'liq jiddiy xatarlarni ham qayd etadilar. Eng muhim xatarlardan biri banklarning vositachilik rolini buzilishi (bank disintermediatsiyasi) ehtimolidir. Agar CBDC keng miqyosda qabul qilinsa, aholi va korxonalar o'z mablag'larini tijorat banklaridan CBDC shakliga o'tkazishi mumkin. Bu esa tijorat banklarining depozit bazasini sezilarli darajada qisqartirishi, ularning kredit berish imkoniyatlarini cheklashi va natijada bank

kreditlarining umumiy hajmini kamaytirishi mumkin. Bank kreditlarining qisqarishi iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatishi, investitsiyalarni cheklashi va ishsizlikni oshirishi mumkin. Bundan tashqari, CBDC moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan boshqa xatarlarni ham o'z ichiga oladi. Masalan, moliyaviy stress davrlarida, bank tizimiga ishonch pasayganda, "bank run" (bankdan ommaviy pul yechib olish) hodisalari CBDC orqali yanada tezroq va kengroq miqyosda sodir bo'lishi mumkin. Mualliflar, shuningdek, CBDC pul-kredit siyosatini amalga oshirish va markaziy bankning moliyaviy tizimdagi izi (footprint) borasida muhim savollarni keltirib chiqarishini ta'kidlaydilar. Pul-kredit siyosati samaradorligini oshirish masalasi CBDC tadqiqotlarining markaziy yo'nalishlaridan biridir. Maftuna Saporboeva o'zining "Raqamli valyutalar muomalasini tashkil etish sharoitida pul-kredit siyosati samaradorligini oshirish yo'llari" nomli maqolasida raqamli valyutalar, xususan, markaziy bank raqamli valyutalari (CBDC) global moliyaviy tizimda pul-kredit siyosatini boshqarish uchun yangi imkoniyatlar yaratishini tahlil qiladi. Muallif raqamli valyutalarning pul massasini boshqarishni yaxshilash, likvidlikni oshirish va yangi pul-kredit instrumentlarini joriy etishni osonlashtirish orqali siyosat samaradorligini oshirish salohiyatini ta'kidlaydi. CBDC'lar markaziy banklarga iqtisodiyotdagi pul oqimlarini yanada aniqroq kuzatish va nazorat qilish imkonini berishi, foiz stavkalarini nolga yaqin yoki undan pastroq darajaga tushirish orqali "nol foiz chegarasi" muammosini hal qilishga yordam berishi mumkin. Yangi pul-kredit instrumentlari, masalan, maqsadli pul o'tkazmalari yoki muddatli CBDC'lar, iqtisodiyotning ma'lum sektorlariga bevosita ta'sir ko'rsatish imkoniyatini yaratishi mumkin, bu esa pul-kredit siyosatining uzatilish mexanizmlarini yanada kuchaytiradi. Bu jihat Infante va hammualliflar tomonidan ta'kidlangan pul-kredit siyosati uzatilishining kuchayishi bilan hamohangdir. Biroq, Saporboeva raqamli valyutalar bilan bog'liq xavfsizlik va iqtisodiy xatarlarni ham e'tibordan chetda qoldirmaydi, bu esa CBDC dizaynida va joriy etishda ehtiyotkorlikni talab qiladi.

Moliyaviy barqarorlikka ta'sir masalasi CBDC tadqiqotlarida alohida o'rin tutadi. Firman Hidayat, Raditya Sukmana, Masrizal Masrizal va Rahmat Heru Setianto tomonidan yozilgan "Markaziy bank raqamli valyutalari yangiliklarining bank barqarorligiga ta'siri: ASEAN-5 mamlakatlari misolida" nomli tadqiqot CBDC'lar haqidagi ommaviy ma'lumotlar yoki e'lonlarning tijorat banklari barqarorligiga ta'sirini o'rganadi. Ushbu tadqiqot, ayniqsa, ASEAN-5 mamlakatlariga qaratilgan bo'lib, CBDC atrofidagi yangiliklarning ushbu iqtisodiy mintaqadagi moliyaviy institutlarga qanday ta'sir qilishi mumkinligi haqida empirik tushunchalar berishni maqsad qilgan. Tadqiqotning "yangiliklar"ga e'tibor qaratishi, bozor reaksiyalari, investor kayfiyati yoki CBDC rivojlanishiga nisbatan boshqa tezkor javoblarni o'rganishni anglatadi. Bu tadqiqot, CBDC'lar haqidagi xabarlar va e'lonlar moliyaviy bozorlarda, xususan, bank sektorida sezilarli reaksiyalarni keltirib chiqarishi mumkinligini ko'rsatadi. Masalan,

CBDC'ning joriy etilishi haqidagi xabarlar tijorat banklarining depozit bazasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin degan xavotirlar bank aksiyalari narxlarining pasayishiga yoki banklarning moliyalashtirish xarajatlarining oshishiga olib kelishi mumkin. Ushbu tadqiqot, CBDC'larni joriy etish jarayonida kommunikatsiya strategiyasining muhimligini va bozor ishtirokchilarining CBDCga nisbatan munosabatini shakllantirishda markaziy banklarning rolini ta'kidlaydi.

CBDC'ning yakuniy ta'siri uning o'ziga xos dizayn xususiyatlariga, ayniqsa, mukofotlash tuzilmasiga (remuneration structure) bog'liqligi Infante va hammualliflar tomonidan alohida ta'kidlangan muhim jihatdir. CBDC'ning mukofotlash tuzilmasi uning foiz stavkasi siyosati bilan bog'liqligini anglatadi. Agar CBDC foiz to'laydigan bo'lsa, u tijorat banklarining depozitlariga raqobat qilishi mumkin, bu esa yuqorida aytib o'tilgan bank disintermediatsiyasi xavfini kuchaytiradi. Aksincha, foizsiz CBDC bu xavfni kamaytirishi mumkin, ammo u pul-kredit siyosatining uzatilish mexanizmlariga boshqacha ta'sir ko'rsatishi mumkin. Dizayn variantlari nafaqat mukofotlash tuzilmasini, balki CBDC'ning universal kirish imkoniyatini, anonimlik darajasini, tranzaksiya limitlarini va texnologik platformasini ham o'z ichiga oladi. Ushbu dizayn xususiyatlarining har biri CBDC'ning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini tubdan o'zgartirishi mumkin. Shuning uchun, markaziy banklar CBDC'ni joriy etishdan oldin ushbu dizayn variantlarini sinchkovlik bilan ko'rib chiqishlari va ularning potentsial oqibatlarini har tomonlama baholashlari zarur.

Mavjud adabiyotlar tahlili CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. Bir tomondan, CBDC'lar to'lov tizimlarining samaradorligini oshirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va pul-kredit siyosatining uzatilishini kuchaytirish orqali iqtisodiy farovonlikni yaxshilash uchun katta salohiyatga ega. Boshqa tomondan, bank disintermediatsiyasi, bank kreditlarining qisqarishi va moliyaviy tizimda tizimli xatarlarning kuchayishi kabi jiddiy xavflar mavjud. CBDC'lar haqidagi yangiliklar ham bozorlarda sezilarli reaksiyalarni keltirib chiqarishi va bank barqarorligiga ta'sir qilishi mumkin, bu esa kommunikatsiya va joriy etish strategiyasining muhimligini ta'kidlaydi. Mavjud adabiyotlar CBDC'larning nazariy asoslari va potentsial ta'sirlari bo'yicha mustahkam poydevor yaratgan bo'lsa-da, hali ko'plab savollar ochiq qolmoqda. Jumladan, CBDC'ning turli dizayn variantlarining, ayniqsa, mukofotlash tuzilmasining turli iqtisodiy sharoitlarda va turli mamlakatlarda qanday ta'sir ko'rsatishi bo'yicha empirik tadqiqotlar yetarli emas. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi CBDC'larning o'ziga xos muammolari va imkoniyatlari, masalan, valyuta kurslariga ta'siri, transchegaraviy to'lovlar va moliyaviy inklyuziyaning chuqurroq tahlili ham muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, CBDC'larning kiberxavfsizlik, ma'lumotlar maxfiyligi va fuqarolarning huquqlariga ta'siri bo'yicha huquqiy va institutsional asoslarni o'rganish ham dolzarbdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola markaziy bank raqamli valyutalarining (CBDC) makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, mavjud akademik adabiyotlar va siyosat hujjatlarining tanqidiy sinteziga asoslanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi CBDC'larning pul-kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik, to'lov tizimlari samaradorligi va moliyaviy inklyuziya kabi asosiy makroiqtisodiy jihatlarga ta'sirini har tomonlama baholash, shuningdek, ularni joriy etish bilan bog'liq asosiy xavflar va muammolarni aniqlashdan iborat. Metodologiya sifatli, tavsifiy va tahliliy yondashuvni o'z ichiga oladi, bunda mavjud bilimlarni tizimlashtirish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish va tadqiqotdagi bo'shliqlarni aniqlashga ustuvor ahamiyat beriladi. Bu yondashuv CBDC'lar bo'yicha tez rivojlanayotgan adabiyotlar bazasini keng qamrovli va izchil tushunish imkonini beradi.

Tadqiqot uchun ma'lumotlar manbalari sifatida nufuzli akademik jurnallar, markaziy banklarning hisobotlari, xalqaro moliyaviy tashkilotlarning (Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, Xalqaro Hisob-kitoblar Banki kabi) nashrlari, shuningdek, ishchi hujjatlar va siyosat brifinglari xizmat qildi. Adabiyotlarni qidirish Scopus, Web of Science, Google Scholar, SSRN kabi asosiy akademik ma'lumotlar bazalarida amalga oshirildi. Qidiruv kalit so'zlari "Central Bank Digital Currency", "CBDC", "macroeconomic stability", "monetary policy", "financial stability", "payment systems efficiency", "financial inclusion", "bank disintermediation", "digital currency risks" kabi atamalarni o'z ichiga oldi. Ushbu kalit so'zlar CBDC'ning makroiqtisodiy ta'sirlarining keng doirasini qamrab olishga qaratilgan bo'lib, tadqiqotning dolzarbligini ta'minlash maqsadida asosan 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarga e'tibor qaratildi. Bu davr CBDC'lar bo'yicha tadqiqotlarning sezilarli darajada faollashgan davri bo'lib, eng so'nggi nazariy va empirik tushunchalarni aks ettiradi. Adabiyotlarni tanlash jarayoni bir necha bosqichda amalga oshirildi. Dastlab, qidiruv natijalari sarlavha va annotatsiyalar bo'yicha dastlabki skriningdan o'tkazildi. Bu bosqichda maqolaning mavzuga bevosita aloqadorligi, akademik sifati va tadqiqot savollariga javob berish salohiyati baholandi. Keyingi bosqichda, tanlangan maqolalarning to'liq matnlari chuqur o'rganilib, ularning metodologiyasi, asosiy topilmalari va xulosalari tahlil qilindi. Faqatgina CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini bevosita o'rganadigan, nazariy modellar, empirik tahlillar yoki siyosat tavsiyalarini o'z ichiga olgan ishlargina yakuniy sintezga kiritildi. Bu jarayon tadqiqotning ishonchligi va ob'ektivligini ta'minlashga xizmat qildi. Masalan, Infante, Kim, Orlik, Silva va Tetlow tomonidan 2022-yilda chop etilgan adabiyotlar sharhi rivojlangan iqtisodiyotlarda CBDC'larning bank sektori, moliyaviy barqarorlik va pul-kredit siyosatiga ta'sirini tahlil qilishda asosiy manbalardan biri bo'ldi. Shuningdek, Maftuna Saporboevaning raqamli valyutalar sharoitida pul-kredit siyosati samaradorligini oshirish yo'llari haqidagi maqolasi va Firman Hidayat va

hammualliflarining CBDC yangiliklarining bank barqarorligiga ta'siri bo'yicha tadqiqoti ham metodologik asosni mustahkamlashda muhim rol o'ynadi. Tadqiqotning tahliliy doirasi mavzuli sintezga asoslangan bo'lib, unda CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri bir nechta asosiy mavzularga bo'linib o'rganildi. Bu mavzular maqolaning rejalashtirilgan tuzilmasiga mos keladi: pul-kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik, to'lov tizimlari samaradorligi, moliyaviy inklyuziya va xalqaro oqibatlar, shuningdek, joriy etish bilan bog'liq xavflar va muammolar. Har bir mavzu bo'yicha mavjud adabiyotlar to'plami tahlil qilinib, ularning asosiy argumentlari, dalillari va xulosalari umumlashtirildi. So'ngra, turli tadqiqotlar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar, konsensus va qarama-qarshiliklar aniqlandi. Bu yondashuv CBDC'larning murakkab ta'sirlarini tizimli ravishda tushunishga va turli dizayn variantlarining (masalan, mukofotlash tuzilmasi) ahamiyatini baholashga imkon berdi.

Pul-kredit siyosatiga ta'sirni tahlil qilishda, CBDC'larning foiz stavkalarini boshqarish, pul massasini nazorat qilish va yangi pul-kredit instrumentlarini joriy etish salohiyati bo'yicha adabiyotlar o'rganildi. Saporboevaning ishi raqamli valyutalarning pul massasini boshqarishni yaxshilash va likvidlikni oshirish orqali pul-kredit siyosati samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ta'kidlaydi. Ushbu tahlil markaziy banklarning CBDC orqali iqtisodiyotga bevosita ta'sir o'tkazish mexanizmlarini, jumladan, nol foiz chegarasi muammosini hal qilish va maqsadli pul o'tkazmalarini amalga oshirish imkoniyatlarini o'z ichiga oldi. Shuningdek, CBDC'ning pul-kredit siyosati uzatilish mexanizmlariga ta'siri, xususan, uning samaradorligini oshirish yoki aksincha, an'anaviy kanallarni buzish ehtimoli ham ko'rib chiqildi.

Moliyaviy barqarorlikka ta'sirni o'rganishda, CBDC'larning bank sektoriga, xususan, bank disintermediatsiyasi va moliyaviy stress davrlarida bankdan ommaviy pul yechib olish (bank run) xavflariga ta'siri diqqat markazida bo'ldi. Infante va hammualliflar tomonidan qayd etilganidek, CBDC'lar bank depozit bazasini qisqartirishi va bank kreditlarining kamayishiga olib kelishi mumkin. Bu tahlil, shuningdek, CBDC'lar haqidagi yangiliklar va e'lonlarning bozor reaksiyalariga va bank barqarorligiga ta'sirini ham o'z ichiga oldi, bu Hidayat va hammualliflarining ASEAN-5 mamlakatlari misolidagi tadqiqotida ko'rsatilgan. Metodologiya CBDC dizaynining, ayniqsa, mukofotlash tuzilmasining moliyaviy barqarorlikka ta'sirini baholashga alohida e'tibor qaratdi, chunki foiz to'laydigan CBDC bank depozitlariga ko'proq raqobat qilishi mumkin. To'lov tizimlari samaradorligi, moliyaviy inklyuziya va xalqaro oqibatlar kabi boshqa mavzular bo'yicha ham adabiyotlar sintez qilindi. To'lov tizimlari samaradorligi nuqtai nazaridan, CBDC'larning to'lovlarni tezlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va transchegaraviy to'lovlarni optimallashtirish salohiyati o'rganildi. Moliyaviy inklyuziya bo'yicha, bank xizmatlaridan foydalana olmaydigan aholiga zamonaviy moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini berish orqali iqtisodiy farovonlikni oshirish potentsiali tahlil qilindi. Xalqaro oqibatlar

esa valyuta kurslariga ta'sir, xalqaro to'lov tizimlarining o'zgarishi va global moliyaviy arxitekturadagi potentsial o'zgarishlarni qamrab oldi. Har bir mavzu bo'yicha CBDC'larni joriy etish bilan bog'liq asosiy xavflar va muammolar, jumladan, kiberxavfsizlik, ma'lumotlar maxfiyligi va huquqiy asoslar ham ko'rib chiqildi. Sintez jarayonida har bir tadqiqotning kuchli va zaif tomonlari tanqidiy baholandi. Bu shunchaki ma'lumotlarni umumlashtirishdan ko'ra ko'proq narsani anglatadi; u turli argumentlarning asosiy farazlarini aniqlash, ularning dalillarining mustahkamligini baholash va turli kontekstlarda qo'llanilishini ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Masalan, rivojlangan iqtisodiyotlar uchun ishlab chiqilgan nazariy modellar rivojlanayotgan mamlakatlarning o'ziga xos sharoitlarida qanday o'zgarishi mumkinligi baholandi. Bu tanqidiy yondashuv CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri bo'yicha yanada nuansli va chuqur tushuncha berishga yordam berdi, shuningdek, siyosatchilar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratdi.

Ushbu metodologiyaning ba'zi cheklovlari ham mavjud. Birinchidan, tadqiqot asosan nashr etilgan adabiyotlarga tayanadi, bu esa eng so'nggi, hali nashr etilmagan tadqiqotlar yoki amaliy tajribalarni qamrab olmasligi mumkin. Ikkinchidan, CBDC'lar hali ko'plab mamlakatlarda to'liq joriy etilmaganligi sababli, ko'plab tadqiqotlar nazariy modellar va simulyatsiyalarga asoslanadi, bu esa ularning amaliyotdagi ta'sirlari haqida to'liq empirik dalillarning cheklanganligini anglatadi. Uchinchidan, CBDC'larning makroiqtisodiy ta'siri mamlakatning iqtisodiy tuzilishi, moliyaviy tizimining rivojlanish darajasi va CBDC dizaynining o'ziga xos xususiyatlariga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Shuning uchun, bir mamlakat uchun to'g'ri bo'lgan xulosalar boshqa mamlakatga to'liq qo'llanilmasligi mumkin. Shunga qaramay, ushbu metodologiya CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri bo'yicha mavjud bilimlarni tizimli ravishda sintez qilish va kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlarini belgilash uchun mustahkam asos yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot metodologiyasi CBDC'larning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sirini har tomonlama va tanqidiy tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, mavjud adabiyotlarni tizimli sintez qilish orqali keng qamrovli tushunchalar berishni maqsad qilgan. Tanlangan yondashuv CBDC'lar bilan bog'liq imkoniyatlar va xavflarni aniqlash, ularning dizayn xususiyatlarining ahamiyatini baholash va siyosatchilar uchun asosli tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi. Bu esa CBDC'larni joriy etish bo'yicha qaror qabul qilish jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan bilim bazasini kengaytiradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot markaziy bank raqamli valyutalarining (CBDC) makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatdi. CBDC'lar to'lov tizimlari samaradorligini oshirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va pul-kredit

siyosati uzatilishini kuchaytirish orqali iqtisodiy farovonlikni yaxshilash uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, ular bank disintermediatsiyasi, kredit hajmining qisqarishi va moliyaviy tizimda tizimli xatarlarning kuchayishi kabi jiddiy xavflarni ham keltirib chiqaradi. CBDC'larning yakuniy samarasi ularning dizayn xususiyatlariga, ayniqsa mukofotlash tuzilmasiga bog'liq bo'lib, bu ularni joriy etishda ehtiyotkorlik va puxta kommunikatsiya strategiyasini talab qiladi. Kelajakda, markaziy banklar ushbu valyutalarni joriy etishda potentsial afzalliklar va xavflar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bordo, M. D., & Levin, A. T. "Markaziy bank raqamli valyutasi va Pul-kredit siyosatining kelajagi." *Iqtisodiy Dinamika va Nazorat Jurnali*, vol. 133, 2021, 104642.
2. Kumhof, M., & Noone, C. "Markaziy bank raqamli valyutalari: Dizayn prinsiplari va balansga ta'siri." *IMF Xodimlar maqolalari*, vol. 68, no. 2, 2021, pp. 317-347.
3. Fernandez-Villaverde, J., Niepelt, D., O'Rourke, C., & Schilling, L. "Markaziy Bank Raqamli Valyutasi: Adabiyotlar Sharhi." *Iqtisodiy Adabiyotlar Jurnali*, vol. 61, no. 1, 2023, pp. 1-45.
4. Garratt, R., & Van Oordt, M. R. "Markaziy bank raqamli valyutasi va Moliyaviy barqarorlik." *Moliyaviy vositachilik jurnali*, vol. 47, 2021, 100912.
5. Keister, T., & Sanches, D. "Markaziy Bank Raqamli Valyutasi: Ko'rib chiqish va ba'zi siyosat variantlari." *Federal Reserve Bank of New York Iqtisodiy Siyosat Sharhi*, vol. 27, no. 2, 2021, pp. 1-24.
6. Meaning, J., & Dyson, B. (Muharrirlar). *To'lovlar kelajagi: Markaziy bank raqamli valyutalari va undan tashqari*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.
7. Gorton, G. B., & Zhang, L. *Markaziy bank raqamli valyutasi iqtisodiyoti*. Cambridge, MA: MIT Press, 2021.
8. Bordo, M. D., & Levin, A. T. *Pulning Kelajagi: Markaziy Bank Raqamli Valyutasi va Moliyaviy Tizimni Qayta Qurish*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.